

Fågellivet i Florarnas naturreservat

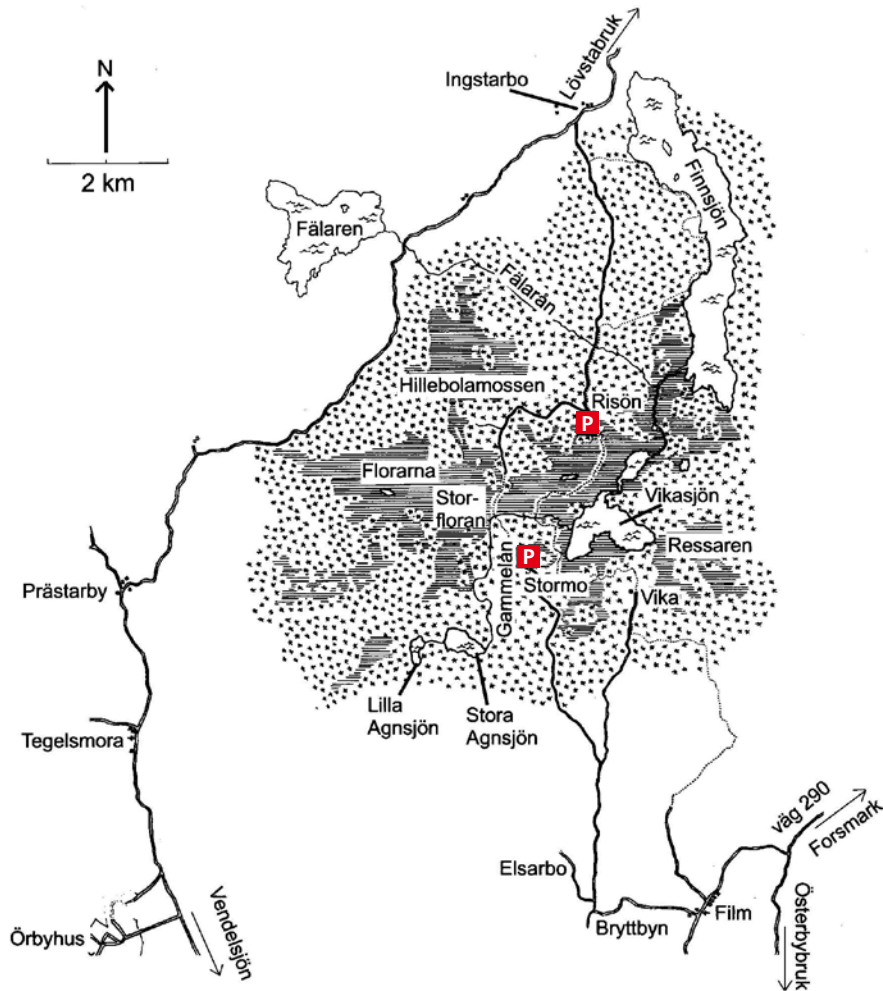
– en översikt 1970-2010.

Det är nästan precis fyrtio år sedan jag första gången besökte det stora myrområdet Florarna i nordöstra Uppland. Mer precis skedde det på natten den 7 maj 1970, ett år med en extremt sen vår. I Stockholmstrakten hade äntligen värmen kommit och med den lövsångaren. Jag startade den 15 mil långa bilresan strax efter solens nergång. På småvägarna norr om Österbybruk, då ännu mer slingrande än idag, minns jag fortfarande flera rävar, grävlingar och en kattuggla i strålkastarljuset. Då jag vid halvtvåtiden på natten lagenligt parkerade bilen norr om Karkebo gård och klev ut, hörde jag ett par strofer från en pärluggla. Efter bara någon minut avlöstes den av en sparvuggla som intensivt visslade in den nya dagen. Båda arterna var nya för mig men jag kände igen den från Jan Lindblads uggleskiva.

Tidig junimorgon vid Stora Agnsjöns östra strand. Här häckar både storlom och sångsvan regelbundet, den senare troligen invandrad först under senare decennier.

FOTO: PETER SCHMIDT

Florarna kan nås från flera håll. För att få en optimal upplevelse av reservatet bör man ha gott om tid och vara beredd på att göra en del vandringar.

Vandringen upp till Stormo gav också mer smak med tranrop (då en ovanlig art i södra Uppland), orrkutter och ett bergfikspar som verkande häcka. Jag slogs också av att stora snöfält och smältvatten gjorde en längre myrvandring omöjlig sjunde maj. Därefter har jag regelbundet besökt Florarna och ska berätta lite om området med tonvikten på vilka fåglar – karaktärsarter som sällsyntheter – man kan träffa på under ett år samt något om förändringar i fågelfaunan.

FLORARNA ÄR UPPLANDS största naturreservat (52 km²) och består av en inre zon som är strikt skyddad och en yttre där skogsbruk är tillåten. Förhoppningsvis kommer även större

delen av yttre zonen inom en snar framtid att vara strikt skyddad. Florarna är beläget i hjärtat av den norduppländska bruksbygden och består av en mosaik av olika slags våtmarker (kärr och mossar) och skogs-, främst tallklädda ryggar, samt av större sammanhängande skogsmark. Våtmarkerna avvattnas via ett system av sjöar som genomkorsar området och mynnar ut i Bottenhavet via Forsmarksån. I väster består naturen mest av karg mossmark och granskog på blockig morän medan växligheten i östra delen är frodigare och artrikare med lövskogsinslag och ett flertal rikkärr med många orkidéarter.

Allmänt kan man säga att fågelfaunan är ganska artrik men det finns få individer av

Florarna har en spännande häckfågelfauna. De öppna myrarna håller åtminstone vissa år både stor-spov, grönbena och ljungpipare vilket är mycket exklusivt för att vara Uppland. Ljungpipare, *Pluvialis apricaria*, Hillebolamossen i juni 2009. FOTO: PETER SCHMIDT

de flesta arterna. Det innebär att man måste avsätta lång tid om man ska få något ornitologiskt utbyte av ett besök. Området är med andra ord inget för så kallade artkryssare. Det kräver också att man gillar friluftsliv och har ett allmänt naturintresse med dragnig åt orörda, väglösa landskap – alltså en naturtyp som vi förknippar med naturen längre norr ut. De som lägger ner, minst fem timmar från gryningen brukar likafullt ofta känna sig nöjda.

LÅT OSS STARTA en spaningstur på vintern. En sådan görs med fördel på skidor eftersom trakten är mycket snörik även om barmarksvintrar förstås förekommer. På vintern händer det ibland att man kan vara ute en hel dag utan att ha sett mer än en korp på långt håll. Ändå har just detta ödsliga, storslagna vita landskapet sin charm. Som den 28 januari 2011 då jag bara såg korpar och en tjädertupp i fågelväg, men utsökta spår av lodjur och mård visar att i det dolda finns mycket att upptäcka. Med lite tur kan man också se arter som tretåighackspett, mindre hackspett, varfågel,

stjärtmes, kungsörn, havsörn, tjäder, järpe och orre. En enda gång har jag sett gråspett och det var i december. Bland de uppräknade vinterarterna, som nästan alla häckar i eller nära reservatet, går tretåig, järpe och tjäder tillbaka medan havsörnen ökat och de andra tycks hålla sina ställningar.

SLAGUGGLA FINNS ÅRET RUNT i stort antal men är skygg varför den oftast ses vid biltransporter på traktens skogsvägar. På vårvintern finns det däremot goda möjligheter att åtminstone höra slagugglan ropa. Pärlugglan som tidigare var en karaktärsart har minskat och tycks saknas vissa år. Den 12 mars i år hörde jag likafullt 3 pärlugglor omkring Agnsjöarna så kanske är den på väg tillbaka? Sparvuggla håller ställningen bättre men är inte särskilt talför. I den tidiga gryning är bästa tiden för den som vill höra vår minsta uggla. Hökuggla har jag sett ungefär fem gånger (plus ett stationärt exemplar våren 1992) men aldrig hört den spela. Lappuggla tillfälligt en gång.

Allmänt om ugglespaning gäller enligt min erfarenhet att risken att ugglorna uteblir är

minst 50 procent men att chansen är störst då vädret efter en längre tid med blåst och nederbörd slår om till att bli lugnt och gärna klart. Då kan man i mars mycket väl höra alla tre skogsugglorna i flera exemplar. Ugglorna är ganska jämnt fördelade men de stora öppna myrarna som Hillebolamossen och det som i folkmun kallas Storfloran brukar ge sämst utbyte. Pärl- och sparvuggla verkar istället ha sin största täthet kring Agnsjöarna och väster om Vikasjön. Ett annat givande område som väldigt få besöker är södra Finnsjöns mosaik av småmyrar. Men tjusningen är, tycker jag, att man aldrig vet var ugglorna finns. Det har hänt att jag efter en misslyckad exkursion hört slaguggla ropa på min egen tomt några kilometer öster om Finnsjön.

DEN BÄSTA FÅGELTIDEN är annars från någon vecka in i april till och med andra/tredje veckan i maj. Då finns fortfarande chansen att höra ugglorna och trummande hackspettar men om dessa uteblir finns mycket annat att uppleva. Allra störst utbyte brukar man få om man startar tidigt i gryningen vid något av traktens orrspel (koja finns vid Filsartrusket). Då brukar man också få höra en del vadare spela som storspov, enkelbeckasin, morkulla, skogsnäppa och grönbena. Den senare häckar också med ett tiotal par (de flesta på Hillebolamossen), liksom ett par storspov och antagligen även ljungpipare vissa år. På Hillebolamossen häckar även tofsvipa. Generellt gäller att år med riklig vårfloed gynnar antalet häckande våtmarksarter. Ibland händer det att sträckande vadare som småspov, svartsnäppa och dvärgbeckasin kan rasta och även spela.

I lite äldre välväxt barrskog med lövträdsinslag kan kören av småfåglar vara överväldigande från trastar, gärdsmyg och rödhakar men här och var med inslag av: rödstjärt, järnsparv, gransångare och dubbeltrast. Med lite lokalkännedom kan man fortfarande träffa på någon eller några spelande tjädertuppar och då företrädesvis i äldre skog. Den forna karaktärsarten har tyvärr minskat. Ute på öppna myrar med enstaka låga buskar häckar några enstaka par av törnskata, ängsoplärka och buskskvätta tillsammans med den betydligt

vanligare sävsparven. Den fågel som man inte kan undgå att höra från alla håll under den sena våren och försommaren är göken även om den kanske har minskat något de senaste åren så sätter den sin prägel på området.

UNDER SENARE DELEN AV MAJ och början av juni kan det vara värt att spana efter mindre flugsnappare. Den håller till i sumpskogar gärna med al och ask som vid Andersbo Lissjön och Ressenaren men är naturligtvis fåtalig och kanske är den förbisedd. Den här tiden har enstaka rariteter, som svart stork, kungsfiskare och sommargylling rapporterats från pålitligt håll.

FRÅN MIDSOMMAR OCH under resten av sommaren lever Florarnas fåglar ett stilla liv men det kan vara idé att då spana efter rovfåglar. De vanligaste är fiskgjuse, ormvråk och havsörn. Den förstnämnda är på tillbakagång antagligen som en följd av att fisken i sjöarna minskat. Regelbundet men fåtaligt visar sig även lärkfalk, bivråk, kungsfalk, sparv- och duvhök. Under 1950-talet häckade pilgrimsfalk, det finns uppgifter om att falkarna utnyttjade både gamla fiskgjusebon och häckade på marken vid Andersbo Lissjön. Även brunglada och stenfalk ska ha häckat men det var långt före mitt första besök.

En rolig upptäckt gjorde jag i juli 1981 då jag råkade på två par videsparv med flygga ungar. Även åren närmast därefter sågs arten och hördes sjunga tillfälligt för att sedan försvinna.

FLORARNAS STÖRSTA SJÖ är Finnsjön det är kanske den enda uppländska större sjö som i det närmaste saknar strandnära bebyggelse trots att det är lätt att komma ner till dess stränder. Där brukar storlommar uppehåller sig parvis eller i smärre flockar men det är ovanligt att de lyckas föda upp några ungar. Drillsnäppan (som blivit rödlistad) häckar med flera par liksom fisktärnan. Det kan också dyka upp någon udda fågel som dvärgmåsk och skrântärnan men de drar snart vidare. Tillfälligt på våren kan sjöorrar rasta i Finnsjön.

HÖSTEN ÄR BÄSTA TIDEN för vandringar men tyvärr en ganska fågelfattig årstid på Florarna; inget nämnvärt sträck drar förbi men visst händer det att någon enstaka blå kärnhök jagar över de gulfärgade myrarna eller att en blåhake rastar i våtmarkerna. Då känns det nästan som en fläkt från Sjaunja. Ugglorna, liksom skogshönsen kan faktiskt vara aktiva och spela i skymning och framför allt gryning kring månadsskiftet september, oktober. En företeelse som verkar dåligt utforskad.

Ungefär så här skulle jag vilja beskriva fågellivet under ett normalt år vid Florarna. Men som tur är finns det inga "normala" år utan varje år är i något avseende unikt och det är nog därför fågelintresserade människor ser fram mot nästa besök oavsett vilket område det gäller.

Böcker om Florarna

Jonsson Sixten och Lindman Nils, *Fågelmyren*, LT-förlag 1961 (endast i antikvariat och bibliotek)

Sjöström Jörgen, *Florarna – Stormyr i uppländsk bruksbygd*, eget förlag 1994 (går att köpa av författaren)

Tidskriftartiklar ett urval

Ingmar Tord, *Från havsvik till mosse*, i Sveriges Naturs årsbok 1963, s 155-177

Sjöström Jörgen, *Grönbenan på Florarna*, Fåglar i Uppland nr 4 1995

Sjöström Jörgen, *Händelser vid ett uppländskt tjäderspel* Fåglar i Uppland nr 3 2008

Jörgen Sjöstöm

k.jorgen.sjostrom@telia.com

Geijersgatan 11 A, 752 26 Uppsala

Hans Rytman - En f.d. ordförandes tillbakablick

HANS RYTMAN

Jag tror att jag har varit medlem i Upplands ornitologiska förening (Uppsala läns OF som den hette i början) sedan starten. Jag har i alla fall ett ex av första numret av FiU (nr 1 Årg.1 1974) med en teckning av Martin Tjernberg av en ung kungsrör på titelsidan. Martin Tjernberg var sedan under lång tid och under hela min tid som ordförande tidskriftens redaktör och utvecklade tidskriften till en mycket njutbar tidskrift långt före de digitala designmöjligheterna.

Hur jag kom in i föreningsarbetet minns jag inte men under ett par tre år i slutet av 1970-talet var jag och Olle Sjöberg revisorer i föreningen. Jag minns någon revision som komplicerad, för då föreningens kassa inte räckte till, hade kassören lagt ut för utgifterna ur egen kassa och naturligt ville ha tillbaka summan då föreningen kassa åter stod på plus. Alltnog genom kassörens okonventionella och självupppoffrande ingripande klarade sig föreningen från konkurs.

Eftersom jag inte suttit med i styrelsen blev jag något förvånad då jag tillfrågades 1980 om jag ville bli ordförande för föreningen. Jag har som princip att tacka ja till alla förfrågningar. Jag ser utmaningar som positiva delar av livet; håller jag inte måttet blir jag väl sparkad och tycker inte jag att det är roligt kan jag ju själv avgå. Konstigare än så är ju inte ett uppdrag.

På hösten fick styrelsen en förfrågan om Uppsala OF skulle kunna tänka sig att anordna SOF:s årsmöte 1981. På den tiden var inte SOF:s årsmöten så stora och omfattande som de är nu för tiden så vi accepterade uppdraget. Det blev ju en hel del extra arbete för styrelsen med att ta reda på hotellrumspriser, möteslokal med lämpliga förhållanden, mat, kaffe och bokningar av dessa delar. Vi tyckte också att evenemanget skulle ha en kulturell del. Vi tyckte att Uppland hade en mängd duktiga fågel- och djurmålare varför vi tog kontakt med amatörer och professionella